

פסח ג'נזבורג

משורר בפתח "השער האחרון"

מלחמת-עד היא למשורר אינדיווידואליסטן. היאבקות-נצח עם עצמותו כבדת-הבידדות. לכאורה, אין כמשורר זה נעוץ בטבורו של עולם; כל המראות, כל המעשים, המתחוללים מקצה ש"ס מעלות העיגול שעג סביבו ועד קצהו, אל טבורו זה נמשכים-גיתזים, משתברים לאלפי גיצוצות ערטילאים, שהוא שב ואוספם, ורודה בהם ולש בהם "אי שם" בחביון נפשו, עד שהוא מוציאם מכור-המצרף שלו, והנה נוגה חדש להם, ומשמעות חדשה להם, והיו כלא היו לפניו, כי רק הוא נתן להם חיים, משנגע בהם במטה-הקסם של היוצר — שותף לקודש-א-בריך-הוא. כביכול. רגע יעמוד במרכזו של אותו עיגול, רגע תזוח דעתו, כאומר: מה נאה עולם זה שבראתי! אולם לא יארך רגע זה. כי הנה יקרא אליו קול ממעמקים, והקול לא מלבבו, ואף לא מעיגולו יתנשא, לאמור: והמראות אשר מעבר מ-ש-ם — מן העיגול שלך והלאה — ראית?

או רק אז יתחיל המאבק הקשה ביותר, מאמץ-יצירה איום ביותר, אך גם כסוף ויקר ביותר לכל משורר אמיתי: לחרוג ממסגרות ה"אני" שלו, הקטן בכל גדלותו, התפל בכל חשיבותו, אל אשר לעילא מתהומות נפשו המקיפות אתו מעברים, לטפט בסולם תחתים, מוצב בין עבי-שקיעה, אל כוחות נשגבים ממנו, מופלאים מכל פלאי השגותיו שלו — עד שיזכה להטיל עצמו אל מול הדום רגלי האלהים...

על היאבקות קשה זו של משורר אינדיווידואליסטן עם עצמו, מעיר ספר-שיריו החדש של ש. שלום, שיצא זה עתה (*), המלא כיסופים ותמיהות וספקות של אדם מחפש את תיקונו.

זיקים חרזתי על זיקים ואת אשר חפצתי לא הוגד.

חצים קלעתי להווייה שאינה נפגעת.

כי הוא הברק החולף וכל לשון תכילו תוכת.

והוא הממש והחזון על חודה של חרב נוגהת.

והוא האפר הלוחש במערות נפשנו תמיד

והוא המרחם על כושלים שעיפו מצפות — וממית...

("הוא", עמ' י"ב)

לפתרון חידת האלהים וחידת המות, שהוא בעצם רק אחד מגילוייה — אולי גילוייה המופלא ביותר — של האלוהות, משועת נפש המשורר, ביתמותה. אוי למי שהגיע ל"הבל-הבלים" הקדמון, זו מסקנתה המחרידה האחרונה של הפילוסופיה, ולא מצא מפלט בדרך האמונה, אמונה בתכלית אחרונה, באור "שעדיין לא הגיע אלינו". לב המשורר אומר לו :

ישנו אחד מתעלם במחר,

מבכיי הוא עולה.

בארות מטמינות בבואת חזונו,

אילנות נביאיו.

קצב גידולו הוא הולם לבבי ...

(*"יה-אדם", עמ' כ"ו*)

מדרך האמונה באלהים, מסועפים שבילי האהבה לאנושיות, לאומה, לשאר יחידים יתומים, מהם מצטרף הכלל: אותם "רבוא רבואות" אשר "לא ידעו כי חותרים הם" אל החוף, "הקורא לכולנו והכמוס מאתנו לעולם". והמשורר, מדי הבליו על זעקת היחיד, כואב את ענותם ומתחבט בספיקותם.

נדדדים אנחנו שכורי־מרחקים.

שפתי כולנו דובבות תמהון.

(*"סחור למדורה", עמ' כ"*)

הימים ימי זועה בעולם, "ועמים מסכיב כשטנים", וזעקת עם־הבחירה, הגרמט תחת גלגלי רכב עריץ, אינה נותנת מנוח ליחיד :

בכל שאלך אני שומע צעדים.

— אחי בדרכים, בביצות, ביערות —

עמוסי חשכה, מקרה רועדים.

רדופי להבות, מגפות ופחדים.

במטר, בשלגים, בסופות, בסערות.

בכל שאשכב אני שומע קולות.

— אחי הסחובים עדרים לשחיטה —

מאודי תבערה, מעיי מפולות,

מערים ועיירות — מזבחות לעולות ;

אנקת אבדנם לילותי מבעיתה,

ועיני לא תחלנה תמיד לראותם.
ולבי לא יחדל מלזעוק —

(“יזכור...”, עמ' קכ"ג)

רב החורבן וגדולה האימה. דומה, יסודות עולם מתמוטטים, ותחת המפולת הענקית ייקברו כל קניני האדם והאומה, ירדו לטמיון כל קודש וכל תרבות. האפסה כל תקוה? הכלו כל הקצין? תתור עין המשורר שבע-הרוגו אחרי מראה של נחמה בתוך הבלהות, להדליק שביב תקוה בתוך החשכה הפרושה מסביב. וכרבים אחרים לפניו, יליט פניו בחיק אדמה-אמא, היא השכולה הנצחית, השבה להרות ולנבוט וללדת עולמית, היא היחידה, ששרתה עם המוות ותוכל לו; וכרבים אחרים לפניו, בחיקה ימצא את הנחמה האחרונה. בפואימה “האילך”, המתרוממת בכמה מתמונותיה הסמליות לשיא ביטוי דוגמת פרקי ביאליק ב”מגלת האש”, נתקשר-נתקדש המשורר לקרקע המולדת, “באחד המושבים אשר בעמק יזרעאל”. כאן יחדלו גודי-עבר. כאן יצמח עתידו.

שאו ידיכם קודש, ענני הגדודים, ונתפלל לפלא, לאילן! הנה הוא עומד איתן, שרשיו באפלה, צמרתו בהתעלות וגזעו אלם ומחוספס. אין הוא דובר דבר ואין הוא מניד עלה, ובקפלי קליפתו ספוגים כל אוצרות היותנו.

יודע הוא את גלי האהבה הבוקעים ועולים מתוכנו, את הנבעים הקולחים ברחמי האדמה

— שאו עין לפלא, לאילן! ברוחו ירום הגוזל וברוחו יטוס אל ארבע הרוחות, לבקש את ההד לניגון השופע על גדותיו —
לו דיבר האילן — וקפאנו נצבים בדרכנו ושאלנו, על מה זה חפזנו, ומהו שהכאיב לנו ככה, כי לא חוללנו על שערות ראשינו בזהר?

(“האילך”, עמ' ל"ה—ל"ט)

אכן הגיע האדם עד “השער האחרון”, הוא שער הרחמים, ובהגיע רוחו שמה “הצטמצם העולם כולו בתוך כף יד אחת חמה ונלכבת שלחצה את ידו בגיל שברעדה: “שלום?”

שוב אין המשורר ערירי. יגון היחיד נהפך ויהי ליגון הרבים, ותקוות הרבים נהפכה ותהי לתקוות יחיד, אחד משורריהם בחסד...

“הארץ”, 2.1.1942

(*) ש. שלום, פנים אל פנים: שירים: הוצאת מוסד ביאליק ע"י “דביר” תל-אביב